

מערכת 'פרשית השבוע' מאחלת לאלפי הקוראים ולכל
בית ישראל: חג פסח, כשר שמח ומרומם!

פרשית השבוע

מגזין להגות והסברה יהודית

הגיליון מוקדש לעילוי-
נשמתו של מורי-חמי, לב
רחום וחונן, אהב את התורה
בכל ליבו, נפשו ומאודו,
הרב יוסף ב"ר אברהם ז"ל,
אותו אהבתי בכל ליבי.
ת. נ. צ. ב. ה.

חג

הפסח

תשפ"ה

גיליון מס'

733

על השולחן

הרב אברהם ישראל פרידמן

חירות של דר-רחוב

1.

ואפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב

(משנה פסחים צט, ב)

עני שבישראל - כיצד יסב בליל-הסדר?
כלום מבקשים ממנו 'להתחפש'; הלא בן-חורין
הוא לא.

בקושי מצות הוא רכש לליל-הסדר, ובכלל
- הוא הרי מתארח כאן ב'ליל סדר ציבורי' - -
אין לו, לדר-הרחוב הזה, תקציב לליל-הסדר
משלו.

2.

חירות - מהי?

לא-מזמן, באורח אקראי, פגשתי מאחד
מבתי-החולים, סטיקר שמכריז: "חירות היא
היכולת לשלוט על התגובה שלך לחיים".

לא יודע מי המציא את המשפט המעניין
הזה, אבל הוא ידע ימים רבים.

רבי נחמן מברסלב זי"ע, רופא-הנפשות,
הגדיר היטב חירות מהי:

וְהָיָה גֵּאֻלַּת מִצְרַיִם עֲקָרָה עֲקָרָה עֲקָרָה. פִּי
שְׁמִיחָה הוּא עוֹלָם תְּחִילָתוֹ כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב בִּי בְּשִׁמְחָה
תְּצַאנוּ. וְעֵקֶר הַגְּלוּת - עֲקָרָה עֲקָרָה עֲקָרָה.

הַשְׂכִּינָה בְּבִיכּוֹל, וְהִגָּאֵלָה עֲיִי שְׁמִיחָה (ליקוטי
הלכות, אורח חיים הלכות פסח, הלכה ב')

כלומר: חירות - תלויה בראש. וכשהראש
שמח - הוא לא כבול, הוא פורץ-דרך, יש לו
כיווני מחשבה עשירים, הוא איננו כבול. הוא
שולט על המחשבה שלו ועל התגובה שלו
להרפתקאות החיים, כי רבו.

העצבות, לעומתה, מכניסה את האדם לבית
-כלא. הוא טרוד בדיכאון, אף שוחה בו, ושוכח
להסתכל על החיים הגדולים שמעבר. מלך
אסור ברהטים.

יכול להיות, אפוא, אדם עשיר, חי חיי-
תענוגים; אך הוא עני. כי אין עני אלא בדעת,
ואם הוא תמיד נרגן ומריר, ואף-פעם לא טוב
לו, אז גם שכיש לו הכל - אין לו כלום.

לעומתו, יכול העני המרוד, לחוש חירות. כי
הוא שולט על מחשבתו ומנווט אותה למקום
הטוב. מסתכל על 'חצי הכוס המלאה' (ואולי גם
פחות מכך).

3.

הנה המחשה חריפה כ'חריין' הפסחי.

החירות - תלויה
בראש. בשאלה
ביצד אתה מסתכל
על החיים שלך
וביצד אתה מגיב
על קורותיהם

ליל-הסדר לזוגות עם האנדרבן יצחק-דוד גרסמן שטייט

שנות תר"צ ואילך.

ידעה אז ירושלים ימי עוני ומרודים.
סמטאותיה היו ספוגות בעוני ומחסור.
המציאות הבלתי-נעימה הזו לא פסחה על
משפחת אירבך משכונת שערי-חסד הנודעת.
לימים שח בן המשפחה, הגאון רבי שמואל, כי
כאשר היה אביו על תלמודו בישיבה קטנה
הייתה להם אך פרוסה אחת לאכול, אותה בתרו
בין האחים.

אולם מעולם - העידו בני המשפחה - אבל
מעולם, לא חשנו על בשרנו עלבון צורב על
היותנו מחוסרי אמצעים. מעולם לא הפכה
העניות לדם-נפשנו.

חשנו תמיד באושר הגדול שלנו לטפס
בסולם מעלות התורה והדעת.

"ואפילו שעני בישראל - לא יאכל עד
שיסב". הוא צריך רק להחליט שהוא יוצא
לחירות. לעשות 'דיסט' בראש.

ויש גם את הילדים ה"תמים". אלו שמנותקים מכל חיבור רגשי, כימיה אמיתית, ללימוד ולנלמד. חסר להם את ה'נשמה', והם מתנהגים כמו רובוט.

ויש גם את אלו "שאינם יודעים לשאול". אולי הם הילדים השתקנים של הכיתה, אלו שנמצאים בקרן-זווית וצריכים לקיים בהם "את פתח לו" - לדובב אותם כדי שיפתחו את סגור-ליבם (לרוב מדובר בירושה או בגלל טראומה כזו או אחרת שגורמת להם להסתגר בפנים).

זה נכון, זה לא קל לנהל כיתה עם מגוון של סגנונות אנושיים, אבל זו מלאכת-הקודש שניצבת בפני מחנכי דור העתיד שלנו (והאמת היא, שצריך לתגמל אותם כדבעי, כי הם באמת עמלים ללא לאות, הרבה מעבר לשעות הלימודים. ראו ערך: טלפונים בשעת הערב מההורים).

מה נשתנה הדור הזה מכל הדורות?

שבניגוד לעבר אז ניסו להכניס (כמעט) את כולם תחת מטרייה אחת וקולקטיבית, כיום כולם מבינים שא"א 'לקטלג' משפחות כקולקטיב אחד. ואם האבא למד בישיבת-המותג הזו; אין הכרח שגם הנכד ועד סוף כל הדורות ילמדו באותה ישיבת-מותג מפוארת.

ייתכן, שהבן השלישי במשפחה הוא דווקא זה "שאינו יודע לשאול". ילד שתקן, מופנם וביישן, שלא הולמת לאופיו ישיבה 'המונית' בה הוא 'יבלע', ואולי מתאימה לו ישיבה שקטה, עם מספר מועט של בחורים, בה נשמע ברמה קולו של כל אחד ואחד, ושם יעניקו לו יחס אישי ויקיימו בו: "את פתח לו".

ויכול להיות גם במשפחה 'שמרנית' שנמנית על אסכולה ישיבתית כזו, שהבן הרביעי חווה זעזועים משמעותיים בתקופת עיצוב הזהות של 'גיל ההתבגרות', והוא הופך בימים אלו ל'מודרני' יותר, בבחינת 'מסלסל בשער', מה שמהווה אתגר להורים שנבהלים לנוכח שינוי-הפנים של הילד ה"סורר".

בקיצור: ההגדה מלמדת אותנו שהחינוך הוא עניין אינדיבידואלי, לפי אופי והסגנון של הילד, ו"חנוך לנער על -פי דרכו", כדי ש"גם כי יזקין - לא יסור ממנה".

יהא רעווא שנעניק לילדינו חינוך עם 'נשמה', חינוך עם חיבור פנימי שילווה אותם לעד, ונזכה לרוב-נחת מהם.

א. י. פ.

"וכי מה תועלת יש לתינוקות ביין?"

בערב חג הפסח הבה ונמצא מסילות של "לשיטתו" בשיטת רבי יהודה, ונראה מה נפלא הדבר.

הנה בגמרא פסחים (קח, ב) למדנו כולנו:

"תנו רבנן: הכל חייבין בארבעה כוסות הללו - אחד אנשים ואחד נשים ואחד תינוקות. א"ר יהודה, וכי מה תועלת יש לתינוקות ביין? אלא מחלקין להן קליות ואגוזין בערב פסח כדי שלא ישנו וישאלו".

הסביר הר"ן: "מה תועלת יש לתינוקות ביין - דבכי הא לא שייך לחנכם במצוות, כיוון שאין נהנין ומשחין בו - אינו להם דרך חירות".

רגע לפני שנמשיך, נגלה את שלמדנו בתחילת עמוד זה בדברי רבי יהודה ששתאן לד' כוסות ביין חי (בלי מזיגת מים) לא יצא ידי חירות אלא רק ידי מצוות יין. כלומר, שחסר בצורה זו קיום של עניין "דרך חירות" - שזהו עניין ערבות והנאה מהיין וכהאמור בדברי הר"ן, שזוהי למעשה דעת רבי יהודה - להקפיד על "דרך חירות" במצוות ד' כוסות.

שיטתו רבי יהודה זו - המבקש להתאים מצוות הקשורות בתחושות האדם לזה שעומד מולנו, מוצאים אנו גם לגבי מצוות השמחה בחג.

הנה כך למדנו בגמרא לקמן (קט, א): "תנו רבנן: חייב אדם לשמח בנו ובני ביתו ברגל שנא' (דברים טז, יד) ושמחת בחגך. במה משמחם? ביין.

"רבי יהודה אומר: אנשים בראוי להם ונשים בראוי להן - אנשים בראוי להם, ביין, ונשים במאי? תני רב יוסף בבבלי בבבלי צבעונין בארץ ישראל בבבלי פשתן מוגהצין".

רואים אנו ברורות כי רבי יהודה נוקט שכאשר רוצים לקיים מצוות שמחה בחג יש לדאוג שתהיה התאמה לאדם שאנו מדברים עליו - אינדיבידואליות, ואם אצלו אין בדבר המדובר שמחה אלא בעיקר במשהו אחר - הרי שיש לדאוג שהשמחה תהיה בו. מה נפלאים הם הדברים.

ויהי רצון שהדברים יסבו לנו שמחת-חג אמיתית.

(רק נוסיף ונציין כי לאורך כל הסוגיות בפרק 'ערבי פסחים' ניתן למצוא את המהלך של "לשיטתו" בדרכו של רבי יהודה ועוד. ותן לחכם ויוסיף לקח).

הפנקסו של חנוך

דילמות הינוכיות אקטואליות

כנגד ארבעה ישיבות

דיברה תורה

בעל ההגדה מציב מראה לחינוך המשפחתי

א. י. פ.

זכורני שבערב חג הפסח לפני מספר שנים התקשרתי לדודי הרה"ג רבי בנציון נורדמן שליט"א - איש חינוך וותיק ומנהל ת"ת 'החינוך' בעיר התורה בהרי בנימין.

"כיצד אתה מסביר את תופעת 'הבן הרשע', הקשיתי בפניו. "הלא כלל נקוט הוא בידו כי 'אין ילד רע; יש ילד שרע לו', ומדוע הוא זוכה, זה שרע לו, לתגובה חריפה נוסח 'הקהה את שיניו' (ישנן דעות שלא מדובר בתגובה חריפה, אבל דעות רבות לומדות שמדובר בתגובה של 'העמדה על המקום').

זכורני, שהוא הגיב לי שהוא גם מהרהר בשאלה זו, ולא מאז, ובכך נסתיימה לה שיחתנו הקצרה.

ההקדמה הזו איננה בהכרח כרוכה עם הרעיון הפשטני הבא שנלמד מבין בתרי דברי בעל ההגדה.

מתברר כי "כנגד ארבעה בנים דיברה תורה". בחינוך לא בהכרח שישנה 'שפה אחת ודברים אחדים'. ב'חינוך מסחרי' שמבכר להוביל קו אחד לכולם, באותו סגנון ובאותו הלך-רוח, זה אכן כך, אך מה לעשות שיש מגוון של סגנונות ילדים בכיתה (ובישיבה).

יש את הילד ש'דופק'. שעושה בדיוק את מה שדורשים ממנו, והמחנכים מרעיפים עליו בדף השבועי תשבחות והלל. זה נפלא.

אבל יש גם ילדים שהינם בבחינת "הבן הרשע" - שרע להם ולא מסתדר להם, והם מאתגרים את מחנכיהם והוריהם.

לשפיכת-דמים, ומי נדחה מפני מי, הוי אומר: קטן בפני גדול.

היה פעם אצל הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע, שראה את בנו הרה"ק רבי משה זי"ע כועס על המשרתת שהכניסה מצה בתו המרק, וחרה לו הדבר שאינה מקפדת על חומרת 'שרויה'.

נענה הרה"ק מקאריץ ואמר לבנו: 'כבר מותר לאכול את המצה...'/ כשכוונתו שמשוהו כעס גרוע הרבה יותר מאכילת 'שרויה' בפסח. והגם שאין לנו השגה לא בגערותו של הרה"ק מקאריץ ולא בגערותו של בנו על המשרתת, אולם נשאר עלינו ללמוד לדורות-עולם לבל נחזיק בטפל במקום העיקר, ולא לבוא חלילה לידי כעס הדומה לעבודה-זרה.

והכוונה בזה נראה, דאע"פ שכתוב (משלי א, ח): 'ואל תטוש תורת אמן', ופשיטא שאסור לנו לעזוב ולשנות שום חומרא וקפידה שנקטו אבותינו, אם בד-בבד מילה פשוטה היא שאיסור גמור של הלכנת-פנים דוחה את כל החומרות.

וידוע בשם החיד"א לרמזו בסימני הסדר קדש ורחץ - הרוצה לקדש ולרחוץ את עצמו כרפ"ס ר"ת כ'לל ר'אשון פ"ה ס'גור יחץ מגיד - מה שאתה חייב להגיד תחצה לחצי ותרוויח ע"י זה שמוציא מצה שתוציא את כל המריבות מתוך הבית, שהרי מרור כורך - כל מחלוקות כרוכות במרור לשני הצדדים, והשכר שולחן עורך - מזוני, כי מצפון - מצפון זהב יאתה, ברך הלל נרצה - שתוכל לברך, להודות ולהלל לבורא-עולם ולהיות מרוצה לפניו.

(על-פי הגדה של פסח 'באר החיים', עמוד כ"ב-כ"ג ושם)

לתשומת-ליבכם!

**הגיליון לא יוצא במהדורת
דפוס כלל. ניתן לקבל את
הגיליון ללא תמורה - בשליחת
דוא"ל לכתובת:
abyisrael@gmail.com**

אנחה של יהודי

חומרות פינת בין אדם לחבירו

הגה"צ רבי בנימין רבינוביץ זצ"ל - חבר בד"צ 'העדה החרדית' בירושלים, הקפיד ביותר בליל-הסדר על אכילת מצה של אפיקומן קודם חצות, כדעת הסוברים (ראה בטור ושולחן ערוך סימן תעז) שמצוותה רק עד חצות.

שנה אחת נתארכה אמירת ההגדה יותר מכל שנה, ונטלו ידיים לאכילת כזית מצה ראשונה כעשרים דקות לפני חצות הלילה. מיד קמו שניים מיוצאי חלציו ומיהרו אל המטבח להגיש את צרכי הסעודה בחיפזון בכדי שיוכלו להספיק אכילת אפיקומן טרם חצות.

אולם משהבחין בהם רבי בנימין הורה להם לחזור תיכף למקומותיהם, והסביר להם, שהרי יש לחשוש שמא תבוא הרבנית לידי צער בראותה שאוכלים בחיפזון ובחטף את מאכלי יו"ט שהכנינו ובישלה ביגיעה ובעמל - 'ודבר פשוט הוא, שכל החומרות שנוהגים בליל-הסדר אינן שוות מאומה כנגד אנחה אחת של יהודי...'

האדמו"ר הרה"צ רבי יוחנן טווערסקי מטאלנא זצ"ל הקפיד והחמיר בחומרות-על-גבי-חומרות שלא לבוא לידי ספק-ספיקא של מצה 'שרויה' בפסח, כמנהג אבותיו צדיקי בית טשערנאביל שהקפידו בכך ביותר.

שנה אחת ערך את שולחנו הטהור לרגל יומא דהילולא רבא של הרה"ק רבי אהרן מקארלין זי"ע החל ביום י"ט ניסן - חוה"מ פסח, ובקצה השני של השולחן ישב יהודי ממוצא אשכנזי ולפי-תומו טבל את המצה במרק שהגישו לו.

מהשהבחינו בכך החסידים גערו ונזפו בו בדברים קשים-כגידים. נבהל הלה מהצעקות והגעירות כי לא ידע כלל מהחומרא של שרויה, ומיד הפסיק לאכול כדי לשכך את זעמם של הנוכחים. כל אותו הזמן לא התייחס האדמו"ר כלל לכל המהומה [כי בחכמתו הבין שאם יגער בנוזפה על המוכיח יגרום 'להוסיף שמן על המדורה'], רק אחר שסיים לאכול את המרק שלו ביקש לקבל עוד מנה.

מיד יצא אחד מבני-הבית מביהמ"ד להביא לו מבוקשו, נענה אליו הרבי: "אינך צריך לטרוח, אלא הבא נא את המרק שהשאיר האורח בצלחתו."

המה ראו כן תמהו: איך עולה על דעתו לאכול בעצם הפסח מצה הטבולה במים.

אולם האדמו"ר לא התייחס אליהם כלל, רק אכל את כל הצלחת, ואז הסביר ואמר להם: 'בשעה שביישו אורח זה נתעוררו בשמים דינים וגבורות עליי ועל בני ביתי ה' ירחם, לכן אכלתי מהמרק כדי שיתפייס העני ויידע שמצד הדין לא עשה שום איסור, ובכך בטלתי את הקטרוגים מעלינו...'

ביאור הדברים, כי הגם חומרת 'שרויה' במקומה עומדת 'לאלו הנוהגים בכך', ולעולם לא נקל חלילה בחומרא זו כי מנהג ישראל תורה הוא, אך עלינו לדעת שאין זה איסור מן התורה כי אם חומרא ומנהג; ואילו לבייש אדם מישראל הוא איסור גמור וקרוב

מלווה הלכה

אקטואליה מזווית יהודית

יש לי מלא שאלות, ואין-ספור תמיהות

אבל אבא... אתה הרי לימדת אותי

שעל אבא לא שואלים שאלות

כי על אבא לא שואלים שאלות

כך גם באותם ימים
עם כל הייסורים; למרות הקשיים
ליבי כבשתי, ושוב-ושוב לחשתי:

שעל אבא לא שואלים שאלות.

כי על אבא לא שואלים שאלות
על אבא לא שואלים שאלות

*

(מילים ולחן: שמואל גריינמן/ מוטי וויס/ דיוויד טויב/ יובל סלע)

השאלה החמישית...

סבא, סבא! יש לי שאלה חמישית:

אתה שעברת את החושך הגדול

איזה שיברון, איזה ניסיון

איך שרדת? איך החיוך לא ירד מהפנים?

עונה ר' אנשיל: נכד יקר, בגילך הייתי

אצל ר' יששכר דוב מבעלז הייתי

מנהגים משונים את הרבי ראיתי

מחכה שהילד המתוק, ישאל 'מה נשתנה'

אבל הילד לא שואל שום דבר...

ורחץ בלי ברכה, יחץ שובר את המצה,

מחכה... שהבן כבר ישאל,

אבל הילד לא שואל שום דבר...

ילד...

אין לך שום שאלות? שום קושיות?

הכל ברור לך, הכל מובן לך?

הרים הילד את עיניו הטהורות:

"האמת, הכל מוזר לי."

מלווה מלכה

אקטואליה מזווית יהודית

4 הקושיות

חידון טריוויה קצר למשפחה

א. המשך את המשפט שאמר הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל: קיטל של ליל-הסדר שאיננו מוכתם ביין - כ:

1. קיטל של יום-כיפור שאיננו מוכתם בדמעות
2. גוף בלי נשמה
3. תפילה בלי לב

ב. את המילים 'בדמיך חיי' שנאמר בהגדה אומרים גם ב:

1. ליל תשעה באב
2. יום הקדיש הכללי
3. ברית מילה

ג. את המילים 'בדמיך חיי' שנאמר בהגדה אומרים גם ב:

1. ליל תשעה באב
2. יום הקדיש הכללי
3. ברית מילה

ד. מי חיבר את הפיוט 'חד גדיא'?

1. רבי אמנון ממגנצא
2. רבי אלעזר הקליר
3. לא ידוע

בין העונים נכונה לדוא"ל המערכת - יוגרלו סדרת ספרי 'דרכו'

צפת כבר יודעת:
ארבעה בנים - ספר אחד!

הספר שכולנו צפינו לו - הופיע שוב!

מזל טוב:
ספר דרכו - חלק שני!

אחרי החלק הראשון של הספר החינוכי דרכו שהפך עד מהרה לרב-מכר, מגיע החלק השני.

יצירה חינוכית עשירה ומקורית
מעין 'יומן-חיים' אישי מרגש ונוגע ללב
עתיר תובנות לחינוך עצמי וחינוך הילדים
כתוב ביד-אמן בידי סופר הנשמה
הרב אברהם ישראל פרידמן

30 ₪ בלבד!

לפרטים ולרכישה (מתקבלות גם הזמנות מרוכזות למסדות חינוך. לא ניתן להשיג בחנויות)
מכון 'בלבבי' יהדות מלב אל לב:
פלא': 0504116867 דוא"ל: abyisrael@gmail.com

שבת בצפת

דירת 5 חדרים, ממוזגת, עם יחידת-הורים
מפוארת, 11 מיטות, מרפסת 25 מ"ר עם נוף
מרהיב לכל הכינרת.
לפרטים, פל': 052769-7719

